

حرکت

شماره ۶ - پاییز ۱۳۷۹

ص ص : ۲۲-۵

میزان تناسب دروس دوره‌گردانی تربیت بدنی با نیازهای شغلی دبیران این رشته

دکتر احمد رضا نصر اصفهانی - سعید جاوید پور

استادیار دانشکده علوم تربیتی و روان‌شناسی دانشگاه اصفهان

گارشناس ارشد مدیریت و برنامه‌ریزی آموزشی

چکیده

درس تربیت بدنی تا حد زیادی موجب سلامت جسمانی و روانی دانش‌آموزان می‌شود و به موفقیت آنها در سایر دروس‌ها کمک می‌کند. متأسفانه اجرای این درس در مدارس، با مشکلات زیادی روبروست که مانع تحقق هدف‌های این درس می‌شود. از مهمترین مشکلات این درس، پایین بودن مهارت و تخصص معلمان آن می‌باشد، که متأثر از آموزش آنان است. از این رو در این تحقیق، برنامه‌های درسی دوره‌گردانی تربیت بدنی مورد بررسی قرار گرفته است. جامعه آماری این تحقیق، کلیه دبیران فارغ التحصیل دوره‌های گردانی تربیت بدنی (۱۵۰ نفر) و کلیه کارشناسان (دست اندرکاران) تربیت بدنی مدارس شهر اصفهان (۱۵ نفر) می‌باشد. برای جمع‌آوری اطلاعات از دبیران از پرسشنامه محقق ساخته‌ای با ۴۳ سؤال بسته پاسخ و سه سؤال باز پاسخ و در مورد کارشناسان، از مصاحبه‌ای با شش سؤال کلی استفاده شده است. از بررسی یافته‌های تحقیق مشخص شد دبیران و کارشناسان، معتقد به ناکافی بودن درس‌های ورزشی این دوره هستند، لیکن در مورد درس‌های مرتبط با ورزش، مانند کمک‌های اولیه و درس‌های مربوط به حرفه معلمی، دیدگاه‌های دبیران و کارشناسان متفاوت است.

واژه‌های کلیدی

معلم تربیت بدنی، کاردانی تربیت بدنی و برنامه‌ریزی درسی رشته تربیت بدنی

مقدمه

در نظام تعلیم و تربیت، ضرورت وجود درس تربیت بدنی غیرقابل انکار است، زیرا تربیت جسم در کنار تربیت روح به دانش‌آموزان کمک می‌کند تا مسیر کمال را طی کنند. اگر برنامه‌های این درس در سطح مطلوبی انجام شود، تأثیر چشمگیری در پرورش جسمی و روحی شاگردان خواهد داشت. اجرای صحیح این درس در مدارس به عوامل متعددی مانند مهارت‌ها و سطح تخصص معلمان، میزان علاقه‌مندی آنها به کار خود، میزان علاقه و انگیزه شاگردان و همکاری مسئولان مدرسه و ادارات آموزش و پرورش بستگی دارد. سطح تخصص و مهارت معلمان از جمله مواردی است که در اجرای این درس نقش بسیار مهمی را ایفا می‌کند. معلم تربیت بدنی به عنوان مجری این درس در تماس رو در رو با دانش‌آموزان است و میزان تحقق اهداف درس تربیت بدنی، بستگی زیادی با توانایی او در زمینه انتقال مطالب آموزشی و تربیتی به شاگردان دارد. اگر چه بنا به گفته مشرف جوادی (۱۳۷۹، ص ۸۳) در حال حاضر تحولات چشمگیری در تربیت بدنی و ورزش کشور ایجاد شده است. اکثر تحقیقات انجام شده در داخل کشور در خصوص تربیت بدنی مدارس، بیانگر پایین بودن سطح تخصص، مهارت و مدرک تحصیلی معلمان این درس می‌باشد.

از جمله این تحقیقات پژوهش انجام شده توسط آقای^۱ سجادی (۱۳۶۸) می‌باشد. ایشان بیان کرده‌اند که ۶۶ درصد معلمان ورزش مدارس ابتدایی شهر تهران، مدرک تحصیلی تربیت بدنی ندارند. همچنین آقای جلیلی (۱۳۶۹) در پژوهشی در خصوص وضعیت درس تربیت بدنی در شهرستان باختران، بیان نموده که از میان معلمان ورزش، ۲۵ درصد دارای صلاحیت علمی و تخصصی لازم نیستند. پژوهش دیگری که توسط خانم کریمی (۱۳۶۹) در خصوص بررسی وضعیت ورزش دبیرستان‌های دختران تهران انجام شده، کمبود معلمان متخصص را یکی از مشکلات اجرای این درس

۱- شایان ذکر است که هر چند در نگارش این مقاله از اصول A.P.A (انجمن روان‌شناسان آمریکا) بهره گرفته شده و بر این اساس نباید از القاب خانم، آقا، دکتر و غیره استفاده شود، اما به لحاظ تفاوت‌های موجود بین فرهنگ حاکم بر کشور ما و فرهنگ مردم مغرب زمین سیاسی، در متن این مقاله از القاب در حد معقول استفاده شده است.

دانسته‌است. در پژوهشی که در خصوص برنامه‌های درس تربیت بدنی استان گیلان توسط آقای همتی‌نژاد (۱۳۶۹) انجام شده‌است، مشخص شده که بیش از نیمی از دبیران تربیت بدنی مدارس متوسطه این استان دیپلمه‌اند. در پژوهش دیگری که توسط آقای شیرعلی (۱۳۷۱) درباره وضعیت موجود درس تربیت بدنی در مدارس استان اصفهان انجام شده، مشخص گردیده است که مسئولان و معلمان تربیت بدنی از لحاظ مدرک تحصیلی در سطح پایینی قرار دارند و بسیاری از آنها در رشته‌هایی غیر از تربیت بدنی تحصیل کرده‌اند. در نهایت در تحقیقی که توسط آقای سلطانی و خانم هادی‌پور در سال ۱۳۷۳ در مورد مشکلات درس تربیت بدنی در استان چهارمحال و بختیاری انجام شده مشخص شده‌است که این استان با کمبود شدید معلم ماهر و متخصص برای این درس روبروست.

پایین بودن کیفیت آموزش معلمان تربیت بدنی و کیفیت تخصصی آنها نه تنها در مقاطع تحصیلی آموزش و پرورش مشهود است، بلکه دانشکده‌های تربیت بدنی کشور نیز از لحاظ کمی و کیفی با مشکل نیروی انسانی متخصص مواجهند (کوزه‌چیان، ۱۳۷۹). شاید این کمبود یکی از عوامل تأثیرگذار بر کمبود معلم تربیت بدنی در مدارس و پایین بودن کیفیت تخصصی آنها باشد.

با توجه به پایین بودن سطح تخصص و مهارت معلمان تربیت بدنی، بررسی محتوای دوره‌های تربیت معلم این درس دارای اهمیت زیادی است. در کشور ما تربیت معلم برای این درس در سطح بالاتر از دیپلم در دو مقطع کاردانی و کارشناسی انجام می‌شود. دانشسراهای راهنمایی تهران و مشهد برای اولین بار در سال ۱۳۵۶ رشته کاردانی تربیت بدنی را راه‌اندازی نمودند. بعد از پیروزی انقلاب اسلامی، مرکز تربیت معلم پسرانه شهید چمران و مرکز تربیت معلم دخترانه نسیمیه در تهران در سال ۱۳۶۰ اقدام به پذیرش دانشجو معلم برای رشته تربیت بدنی کردند. دو سال بعد (سال ۱۳۶۲) مرکز تربیت معلم پسرانه شهید چمران اصفهان نیز به پذیرش دانشجو در این رشته مبادرت نمود (کریمی، ۱۳۷۳، صص ۱۹۶ - ۱۹۴).

علاوه بر دوره‌های مذکور که به صورت پیوسته‌اند، وزارت آموزش و پرورش از طریق دوره‌های ضمن خدمت از میان معلمان ورزش دارای مدرک دیپلم نیز اقدام به پذیرش و تربیت دانشجو می‌نماید که این افراد پس از طی دوره در چهار تابستان، موفق به اخذ مدرک کاردانی تربیت بدنی می‌شوند. هر چند برنامه‌های درسی دوره‌های کاردانی ضمن خدمت تربیت بدنی با دوره‌های کاردانی مراکز تربیت معلم رشته تربیت بدنی تقریباً یکسان است، لیکن افراد پذیرفته شده در دوره‌های ضمن خدمت به علت اینکه دارای چند سال سابقه و تجربه کاری بوده‌اند، در بدو ورود به این دوره‌ها معمولاً از لحاظ علمی و

حرفه‌ای قوی‌تر از افراد پذیرفته شده در مراکز تربیت معلم رشته تربیت بدنی هستند. این امر ضرورت بهینه ساختن برنامه‌های درسی دوره کاردانی تربیت بدنی مراکز تربیت معلم را خاطر نشان می‌سازد. دوره‌های کارشناسی برای اولین بار در سال ۱۳۳۵ در دانشسرای عالی تهران راه‌اندازی شد. از آن زمان به بعد دانشگاه‌های زیادی اقدام به ایجاد این رشته نمودند که از جمله می‌توان به دانشگاه تهران در سال ۱۳۴۵، مدرسه عالی ورزش در سال ۱۳۵۱ و دانشگاه اصفهان در سال ۱۳۶۲ اشاره کرد. دوره کارشناسی تربیت بدنی به علت طولانی‌تر بودن مدت تحصیل، قادر است تا حدود زیادی، نیازهای علمی و مهارتی دانشجویان را برآورده کند. لیکن در دوره‌های کاردانی، به علت محدود بودن زمان، نسبت به دوره‌های کارشناسی، تنها بخشی از درس‌های دوره کارشناسی تدریس می‌شوند. به همین دلیل، ضروری است که برنامه‌های درسی این دوره مورد بررسی قرار گیرند. این بررسی می‌تواند قوت‌ها و ضعف‌های دوره را شناسایی نموده و با ارائه راهکارهایی در جهت رفع نواقص، زمینه تربیت معلمانی آگاه و با مهارت‌های کافی برای این درس را فراهم کند.

بدیهی است که برتری برنامه‌های درسی دوره کارشناسی نسبت به کاردانی نسبی است و گرنه دوره کارشناسی نیز ضعفهایی دارد که در جای خود باید مورد توجه محققان و دست‌اندرکاران قرار گیرد. کوزه‌چیان (۱۳۷۹، ص ۵۱) پیشنهاد نموده‌است که باید یک بازنگری اساسی در سرفصل دروس، تعداد دروس و واحدهای عملی و نظری دوره کارشناسی تربیت بدنی صورت گیرد.

برنامه درسی دوره کاردانی تربیت بدنی شامل ۶۸ واحد درسی است. از این تعداد ۱۳ واحد را درس‌های عمومی مانند زبان فارسی، معارف اسلامی و اخلاق اسلامی تشکیل می‌دهند که در این تحقیق مورد بررسی قرار نگرفته‌اند. دلیل این امر، مشترک بودن این درس‌ها در تمام رشته‌های تربیت معلم بوده‌است. درس‌های تربیتی مانند روانشناسی و کلیات روش‌ها و فنون تدریس، دسته دیگری از درس‌های این دوره است که ۱۳ واحد می‌باشند. این درس‌ها توانایی‌های لازم برای حرفه معلمی را در فرد ایجاد می‌کنند، از این رو تحت عنوان درس‌های مربوط به حرفه معلمی مورد بررسی قرار گرفته‌اند. درس‌های اصلی و تخصصی این دوره ۴۲ واحد است که تحت دو عنوان درس‌های ورزشی مانند فوتبال، والیبال و بسکتبال و درس‌های مرتبط با ورزش مانند آناتومی انسانی، فیزیولوژی ورزشی و حرکات اصلاحی مورد بررسی قرار گرفته‌اند. شایان ذکر است که دروس تخصصی دوره کارشناسی تربیت بدنی به دو گروه نظری مانند فیزیولوژی ورزشی و دروس عملی مانند فوتبال تقسیم می‌شود که با دسته‌بندی انجام شده در دوره کاردانی متفاوت است. بنابراین هدف این پژوهش، بررسی برنامه‌های

درسی دوره‌گردانی تربیت‌بدنی، به منظور تشخیص نقاط قوت و ضعف دوره و ارائه پیشنهادها و راه‌کارهایی برای بهبود دوره می‌باشد. برای تحقق این هدف، شش سؤال در زمینه‌های مختلف مطرح شده لیکن به علت گسترده نشدن مقاله فقط سه سؤال مورد بررسی می‌شود.

روش تحقیق

وظایف دبیران ورزش مدارس که فارغ‌التحصیل دوره‌های گردانی تربیت‌بدنی می‌باشند، می‌تواند مشخص نماید که برنامه‌های درسی این دوره تا چه حد جوابگوی نیازهای شغلی آنان است. از این رو در این پژوهش، برنامه‌های درسی دوره‌گردانی تربیت‌بدنی از طریق نظرخواهی از دبیران و کارشناسان (روش توصیفی - پیمایشی) مورد بررسی قرار گرفته است.

جامعه آماری

جامعه آماری این تحقیق کلیه دبیران فارغ‌التحصیل مراکز تربیت معلم رشته تربیت‌بدنی (۱۵۰ نفر) جامعه آماری این تحقیق را تشکیل می‌دهند. به علت اینکه تعداد دبیران مورد پژوهش ۱۵۰ نفر بوده و امکان استفاده از نظرهای تمام آنها وجود داشته‌است، به سبب افزایش اعتبار یافته‌ها، کلیه این افراد در تحقیق شرکت داده شدند. بنابراین در این تحقیق نیازی به نمونه‌گیری نبوده‌است (باتاچاریا و همکاران، ۱۳۷۵).

در مورد کارشناسان، (مسئولان و دست‌اندرکاران تربیت‌بدنی مدارس شهر اصفهان)، باید گفت ۱۵ نفر از آنها بر حسب تخصص و مسئولیت‌هایشان در زمینه تربیت‌بدنی انتخاب شدند. این افراد شامل هفت نفر از مسئولان و دست‌اندرکاران تربیت‌بدنی نواحی پنج‌گانه آموزش و پرورش شهر اصفهان، هفت نفر از افراد دارای مدرک بالاتر از کارشناسی در رشته تربیت‌بدنی که در مراکز تربیت معلم و دانشگاه‌ها به تدریس اشتغال دارند و یک نفر که مسئولیت کارشناسی تربیت‌بدنی آموزش و پرورش استان را به عهده دارد می‌باشد.

در مدارس شهر اصفهان، ۴۸۳ معلم تربیت‌بدنی به کار اشتغال دارند که از این تعداد، ۱۷۳ نفر دارای مدرک تحصیلی دیپلم، ۱۸۸ نفر فوق دیپلم، ۱۱۳ نفر کارشناسی، ۸ نفر کارشناس ارشد و یک نفر دارای مدرک تحصیلی دکترا می‌باشد. این شهر ۱۰۰۳ مدرسه دارد (۴۵۴ مدرسه، ابتدائی، ۲۹۰ مدرسه، راهنمایی و ۲۵۹ مدرسه متوسطه).

ابزارهای جمع‌آوری اطلاعات

برای جمع‌آوری اطلاعات این پژوهش از پرسشنامه، مصاحبه و بررسی اسناد و مدارک استفاده شده‌است. برای بررسی نظرهای دبیران از پرسشنامه محقق ساخته شامل ۴۳ سؤال بسته پاسخ در مقیاس پنج درجه‌ای لیکرت^۱ و سه سؤال باز پاسخ استفاده شده‌است.

برای اطمینان از روایی یا اعتبار پرسشنامه، از قضاوت صاحب‌نظران استفاده شد. به این منظور متن اولیه پرسشنامه در اختیار هفت تن از اساتید دانشکده علوم تربیتی دانشگاه اصفهان و آموزش و پرورش قرار داده شد و نظرهای اصلاحی آنها در پرسشنامه مورد استفاده قرار گرفت.

به منظور بررسی پایایی پرسشنامه، این ابزار در مطالعه مقدماتی^۲ به طور تصادفی بین ۴۰ نفر از اعضاء جامعه آماری توزیع و از آنها خواسته شد تا ضمن پاسخ به سؤالات، نظرشان را در مورد ایرادهای موجود در پرسشنامه و نحوه نگارش آن بیان کنند. سپس اطلاعات به دست آمده مورد بررسی آماری قرار گرفتند و از این طریق نسبت به پایابودن پرسشنامه اطمینان حاصل شد. ضریب پایایی پرسشنامه از روش ضریب آلفای کرونباخ^۳ ۰/۸۵ تعیین گردید.

برای بررسی نظرهای کارشناسان، از مصاحبه‌ای شامل شش سؤال استفاده شده‌است. در ضمن علاوه بر ثبت گفته‌های کارشناسان، هفت جدول که حاوی سؤالاتی مشابه با سؤالات پرسشنامه بودند نیز در اختیار آنها قرار داده شد و به این ترتیب اطلاعات عمیق و مناسبی از کارشناسان جمع‌آوری گردید.

تجزیه و تحلیل داده‌ها

همان‌طور که گفته شد، در این تحقیق از تمامی جامعه استفاده شده و لزومی به نمونه‌گیری و استفاده از آمار استنباطی نبوده‌است، از این رو فقط از روش‌های آمار توصیفی (فراوانی، درصد، میانگین، انحراف معیار و رسم جداول و نمودارها) برای تجزیه و تحلیل داده‌ها استفاده شده‌است.

در خصوص نحوه کمی نمودن اطلاعات، ابتدا طیف پنج درجه‌ای لیکرت با توجه به مقیاس‌های داده شده نمره‌گذاری شده‌است. به این ترتیب که به پایین‌ترین میزان، نمره یک و به بالاترین میزان، نمره پنج داده شده‌است. به عبارت دیگر، هر چه نمره داده شده به یک درس به پنج نزدیکتر باشد بدین معنی

1- Likert

2- pilot study

3- Cronbach's alpha coefficient

است که آن درس تناسب بیشتری با نیازهای دبیران تربیت‌بدنی داشته است. نقطه برش در سؤالات اساسی تحقیق میانگین طیف یا عدد سه در نظر گرفته شده و بر این اساس، نمرات پاسخگویان در مورد هر سؤال به دو طبقه کمتر و بیشتر از سطح متوسط تقسیم گردیده است. اطلاعات حاصل از مصاحبه‌ها به دو صورت تجزیه و تحلیل شده‌اند. ابتدا اطلاعات حاصل از جدول‌های مصاحبه به همان طریق بیان شده در مورد پرسشنامه مورد بررسی قرار گرفتند و سپس پاسخ‌ها و توضیحات کارشناسان به شیوه حیطه‌بندی بررسی شدند.

یافته‌های تحقیق

همانطور که گفته شد یافته‌های این مقاله پیرامون سه دسته از درس‌های دوره‌گردانی تربیت‌بدنی است که ذیل سه سؤال ارائه می‌شوند:

در مورد سؤال اول، یعنی میزان تناسب درس‌های ورزشی دوره‌گردانی تربیت‌بدنی با نیازهای شغلی دبیران ورزش، یافته‌های تحقیق حاکی از آن است که ۸۰/۷ درصد (۱۲۱ نفر) دبیران، میزان تناسب درس‌های ورزشی دوره را در حدی کمتر و ۱۹/۳ درصد (۲۹ نفر) این میزان را در حدی بالاتر از متوسط دانسته‌اند. در مورد کارشناسان نیز ۹۳/۳ درصد (۱۴ نفر) این میزان را در حدی کمتر از متوسط و ۶/۷ درصد (یک نفر) در حدی بیشتر از متوسط دانسته‌اند که با نظرهای دبیران کاملاً همخوانی دارد. توزیع فراوانی و درصد پاسخ‌های دبیران و کارشناسان در مورد درس‌های ورزشی این دوره در جدول شماره یک ارائه شده است. همانطور که مشاهده می‌شود در مورد کارشناسان، بیشترین میزان میانگین مربوط به درس شنا با ۳/۴ درصد، در مورد دبیران مرد، مربوط به درس ژیمناستیک با ۳/۳ درصد و در مورد دبیران مربوط به درس‌های آمادگی جسمانی و دو و میدانی با ۳/۲ درصد است که همگی نشان دهنده آن است که این درس‌ها جوابگوی نیازهای شغلی آنها نیست.

در مقایسه‌ای که بین پاسخ‌های دبیران مرد و زن در مورد درس‌های ورزشی انجام شد مشخص گردید که میانگین نمرات دبیران زن پایین‌تر از دبیران مرد است. به عبارت دیگر دبیران مرد میزان تناسب درس‌های ورزشی دوره را بیشتر از دبیران زن دانسته‌اند. در مقایسه‌ای که بین پاسخ‌های دبیران با مدرک کاردانی و کارشناسی انجام شده مشخص گردیده است که میانگین نمرات دبیران دارای مدرک کاردانی بیشتر از دبیران دارای مدرک کارشناسی است. به عبارت دیگر، دبیران با مدرک کاردانی، عقیده دارند که درس‌های ورزشی این دوره با نیازهایشان تناسب بیشتری دارد. شایان ذکر است که افراد با مدرک کارشناسی تربیت بدنی جزء جامعه آماری این تحقیق نبوده‌اند، لکن افرادی که در ابتدا مدرک کاردانی تربیت بدنی داشته و سپس به درجه کارشناسی نائل شده‌اند شرکت داده شده‌اند. در مقایسه پاسخ‌های دبیران با سابقه‌های شغلی مختلف، مشخص شد که بیشترین میانگین مربوط به دبیران با سابقه بالاتر از ۲۰ سال است.

در مورد سؤال دوم، یعنی میزان تناسب درس‌های مرتبط با ورزش دوره مانند فیزیولوژی ورزشی با نیازهای شغلی دبیران تربیت بدنی، یافته‌های تحقیق نشان می‌دهند که ۸۹/۳ درصد (۱۲۴ نفر) از دبیران میزان تناسب این درس‌ها را در حد بالاتر و ۱۰/۷ درصد (۱۶ نفر) این میزان را در حد کمتر از متوسط دانسته‌اند. در مورد کارشناسان ۱۳/۳ درصد (دو نفر) این میزان را در حد بالاتر و ۸۶/۷ درصد (۱۳ نفر) این میزان را در حد کمتر از متوسط دانسته‌اند که با نظرهای دبیران همخوانی ندارد.

توزیع فراوانی و درصد پاسخ‌های دبیران و کارشناسان در جدول ۲ ارائه شده است. همان‌طور که مشاهده می‌شود، در مورد دبیران مرد بیشترین میانگین مربوط به درس‌های فیزیولوژی ورزشی و کمک‌های اولیه با ۴/۲ درصد و در مورد دبیران زن مربوط به درس کمک‌های اولیه با ۴/۳ درصد می‌باشد. بر خلاف دبیران، کارشناسان تناسب این دروس را کمتر از حد مورد نیاز دانسته‌اند از این رو بیشترین میانگین آنها مربوط به دروس مبانی تربیت بدنی و سنجش و اندازه‌گیری است که ۲/۸ درصد می‌باشد.

در بررسی نظرهای دبیران و کارشناسان، مشخص شد که از نظر دبیران مرد بیشترین میزان تناسب مربوط به درس فیزیولوژی ورزشی با ۸۶/۶ درصد (۷۸ نفر) و کمترین میزان مربوط به سنجش و اندازه‌گیری در تربیت‌بدنی با ۴۴/۴ درصد (۴۰ نفر) می‌باشد. از نظر دبیران زن، بیشترین میزان مربوط به درس کمک‌های اولیه با ۸۶/۷ درصد (۵۲ نفر) و کمترین میزان مربوط به مبانی تربیت‌بدنی با ۴۱/۷ درصد (۲۵ نفر) بوده‌است. از نظر کارشناسان، بیشترین میزان تناسب مربوط به درس سنجش و اندازه‌گیری با ۲۰ درصد (سه نفر) و کمترین میزان مربوط به آناتومی انسانی و فیزیولوژی ورزشی با صفر درصد بوده‌است.

در مقایسه‌ای که بین نمرات دبیران مرد و زن در مورد درس‌های مرتبط با ورزش انجام شد، مشخص شد که میانگین نمرات دبیران زن در مورد این درس‌ها بالاتر بوده‌است. به عبارت دیگر، دبیران زن تأثیر این درس‌ها را بیشتر از دبیران مرد دانسته‌اند. همچنین در مقایسه پاسخ‌های دبیران دارای مدرک گردانی و کارشناسی، مشخص شد که میانگین نمرات دبیران دارای مدرک گردانی بیشتر از دبیران دارای مدرک کارشناسی است. بین دبیران با سابقه‌های خدمت مختلف، بیشترین میانگین مربوط به دبیران دارای سابقه بالاتر از ۲۰ سال است. به بیان دیگر، این دبیران تأثیر درس‌های مرتبط با ورزش دوره گردانی تربیت‌بدنی را بیشتر از سایر دبیران دانسته‌اند.

در مورد سؤال سوم، یعنی میزان تناسب درس‌های مربوط به حرفه معلمی دوره مانند روانشناسی تربیتی با نیازهای شغلی حرفه معلمی، یافته‌های تحقیق حاکی از آن است که ۷۴ درصد (۱۱۱ نفر) از دبیران، میزان تناسب این درس‌ها را در حدی بیشتر و ۲۶ درصد (۳۹ نفر) این میزان را در حدی کمتر از متوسط دانسته‌اند. از نظر کارشناسان، ۲۰ درصد (سه نفر)، این میزان در حدی بالاتر از متوسط و ۸۰ درصد (۱۲ نفر) این میزان در حد پایین‌تر از متوسط دانسته‌اند که با نظرهای دبیران همخوانی ندارد.

توزیع فراوانی و درصد پاسخ‌های دبیران و کارشناسان در مورد درس‌های مربوط به حرفه معلمی دوره، در جدول شماره ۳ ارائه شده‌است. بنابر داده‌های این جدول، بیشترین میانگین کارشناسان مربوط به درس کلیات روش‌ها و فنون تدریس با ۳/۱ درصد، در مورد دبیران مرد، مربوط به درس روانشناسی تربیتی با ۳/۸ درصد و در مورد دبیران زن مربوط به درس روانشناسی عمومی با ۴ درصد می‌باشد.

در بررسی نظرهای دبیران و کارشناسان در مورد این سؤال، مشخص شد که از نظر دبیران مرد، بیشترین میزان تناسب مربوط به روان‌شناسی تربیتی با ۶۹/۴ درصد (۶۳ نفر) و کمترین میزان تناسب مربوط به تولید و کاربرد مواد آموزشی با ۳۱/۱ درصد (۲۸ نفر) می‌باشد. از نظر دبیران زن، بیشترین میزان تناسب مربوط به روانشناسی عمومی با ۷۵ درصد (۴۵ نفر) و کمترین میزان تناسب مربوط به تولید و کاربرد مواد آموزشی با ۳۸/۴ درصد (۲۳ نفر) است.

از نظر کارشناسان، بیشترین میزان تناسب مربوط به کلیات روش‌ها و فنون تدریس و تولید و کاربرد مواد آموزشی با ۲۰ درصد (سه نفر) و کمترین میزان مربوط به روان‌شناسی عمومی با صفر درصد است. در مقایسه‌ای که بین پاسخ‌های دبیران مرد و زن در مورد این درس‌ها انجام شد، مشخص گردید که میانگین نمرات دبیران زن در مورد درس‌های مربوط به حرفه معلمی بیشتر از دبیران مرد است. به عبارت دیگر، دبیران زن میزان تناسب درس‌های مربوط به حرفه معلمی با نیازهای شغلی این حرفه را بیشتر از دبیران مرد دانسته‌اند.

همچنین مشخص شد که میانگین نمرات دبیران دارای مدرک کاردانی بیشتر از دبیران دارای مدرک کارشناسی است. در مورد دبیران با سابقه‌های مختلف، مشخص شد که بیشترین میانگین مربوط به دبیران با سابقه یک تا پنج سال بوده است. به عبارت دیگر این افراد چون سابقه کمتری دارند و از تجربه کاری کمتری برخوردارند، بیشتر از دبیران دیگر متکی به آموخته‌های دوره هستند و از مطالب دوره برای نیازهای مربوط به حرفه معلمی خود بیشتر بهره می‌گیرند.

بحث و نتیجه گیری

در مورد سؤال اول، یعنی میزان تناسب درس‌های ورزشی دوره، نتایج پژوهش بیانگر این مطلب است که از نظر دبیران و کارشناسان، میزان تناسب درس‌های ورزشی دوره در حدی کمتر از متوسط است، یعنی این درس‌ها جوابگوی نیازهای شغلی آنها نیست. در بررسی نظرهای دبیران، مشخص شد که آنان خواهان افزایش تعداد واحدهای این درس‌ها در برنامه درسی دوره می‌باشند، این تمایل به ویژه در مورد درس‌هایی مثل فوتبال، بسکتبال، والیبال، تنیس روی میز و بدمیتون است که امکان انجام آنها در مدارس وجود دارد. از نظر کارشناسان هم در صورت امکان باید تعداد واحدهای این درس‌ها در برنامه درسی دوره افزایش یابد و در صورت عدم امکان این امر، باید برنامه این درس‌ها مورد بازنگری قرار گیرند و تغییراتی در آنها انجام شود. برای مثال، درس شنا از چهار واحد به دو واحد تقلیل یابد یا به طور

کلی حذف شود. درس‌های دیگری مثل کشتی و ژیمناستیک که امکان انجام آنها در مدارس وجود ندارد، حذف و به جای آنها درس‌هایی مثل هندبال به برنامه اضافه شود. در ضمن از نظر کارشناسان، درس‌هایی مثل فوتبال، والیبال و بسکتبال نیز در حد دو واحد کافی نیستند و در صورت امکان باید تعداد واحد آنها افزایش یابد.

نکته دیگر در خصوص اهمیت دروس ورزشی، انجام مسابقات مختلف در سطح مدرسه، ناحیه، استان و کشور است. ایجاد آمادگی در دانش‌آموزان برای رقابت‌های ورزشی و حتی انجام مسابقات، از وظایف دبیران ورزش است. این امر موجب می‌شود که معلمان ورزش به ناچار در جایگاه مربیان تیم‌های مختلف ورزشی و داوری مسابقات مختلف انجام وظیفه کنند. از آنجا که هدایت و تربیت یک تیم ورزشی نیازمند سطح بالایی از تخصص و مهارت در آن رشته ورزشی است، لزوم پرداختن بیشتر به آموزش درس‌های ورزشی به ویژه در دوره کاردانی تربیت بدنی، که دوره به لحاظ زمانی محدودتر از دوره کارشناسی است مشخص می‌کند. اهمیت مربیگری ورزشی به حدی است که در بعضی از کشورهای جهان، گرایش خاصی برای این امر مهم در دانشگاه‌ها دایر شده است (مشرف جوادی × ۱۳۷۹).

در مجموع، با توجه به یافته‌ها، پیشنهاد می‌شود که درس‌های ورزشی دوره بازنگاری شود و در صورت امکان تعداد واحدهای این درس‌ها افزایش یابد. در ضمن با توجه به نظرهای دبیران و کارشناسان، درس‌هایی مثل هندبال، شطرنج، بدمینتون مردان و دوچرخه سواری در برنامه قرار داده شود. در صورتی که امکان قرارداد تمام این درس‌ها در برنامه وجود نداشته باشد توصیه می‌شود درس‌های اختیاری در برنامه درس‌های ورزشی قرار داده شود تا افراد بر حسب نیاز و علاقه خود، بتوانند در آنها تخصص و مهارت بیشتری پیدا کنند. گذاردن دروس اختیاری در راستای تحقق خط مشی مدرسه محوری در آموزش و پرورش و تمرکززدایی در برنامه‌های درسی دانشگاه‌ها می‌باشد.

یکی از ضعف‌های برنامه فعلی، عدم توجه به دروس اختیاری است. این ضعف نه تنها در دوره کاردانی بلکه در کارشناسی نیز مشاهده می‌شود. خانم مشرف جوادی (۱۳۷۹) در یک بررسی تطبیقی که در مورد برنامه‌های آموزشی رشته تربیت بدنی ۱۳ دانشکده کشورهای آمریکا و کانادا انجام داده، به این نتیجه رسیده است که حدود ۱۳ درصد درس‌ها اختیاری بوده است. این در حالی است که میزان دروس اختیاری در کارشناسی تربیت بدنی کشور، ۳ درصد می‌باشد. دلایل فراوانی برای لزوم توجه بیش از پیش به درس‌های اختیاری در دوره کاردانی تربیت بدنی وجود دارد که از جمله آنها دو مورد زیر می‌باشد:

۱) در حال حاضر دانش‌آموختگان‌گردانی معمولاً در مدارس راهنمایی و بعضاً در دبیرستان مشغول به کار می‌باشند. اگر چه این دو مقطع تحصیلی و جوه مشترکی دارند، لکن ویژگی‌های دانش‌آموزان آن بسیار متفاوت است و می‌طلبد که بعضی از مطالب آموزشی دوره، برای مریان راهنمایی و دبیرستان متفاوت باشد که این کار با گذاردن دروس اختیاری تا حدودی عملی خواهد شد.

۲) ورزش بستگی کاملی به امکانات موجود، شرایط آب و هوایی و فرهنگی دارد. تفاوت بسیار زیاد شرایط آب و هوایی مناطق کشور ما، استان‌های مختلف را به ورزش‌های خاصی سوق داده، به طوری که به تدریج جزء فرهنگ آن مناطق شده‌است. برای مثال، چون مناطق سردسیری و پرباران امکان استفاده از فضاها و باز و وسیع را در سراسر سال نداشته‌اند، از این رو به ورزش‌های سالنی مانند کشتی‌گرایش پیدا کرده‌اند. در حالی که مناطق گرمسیری، بیشتر از فضاها آزاد استفاده می‌کنند و به ورزش‌هایی نظیر فوتبال روی آورده‌اند. از آنجا که در تربیت معلمان ورزش باید این واقعیات کاملاً مد نظر باشد، وجود دروس اختیاری می‌تواند این امکان را به دانشجویان بدهد که مطابق با شرایط محل کار خودشان واحدهای مناسبی را بگذارند.

با توجه به نظرهای برخی دبیران در مورد کمبود امکانات ورزشی مراکز تربیت معلم، توصیه می‌شود این مراکز از لحاظ امکاناتی مثل زمین و سالن ورزشی تجهیز شوند و در ضمن تعداد دانشجویان معلمان در کلاسهای عملی به حد معقولی کاهش یابد. از این طریق امکان استفاده بیشتر دانشجویان از کلاسهای عملی فراهم می‌شود. در این راستا، استفاده از اساتید مجرب نیز می‌تواند در بهبود کیفیت آموزش این درس‌ها مؤثر باشد. علاوه بر این، توصیه می‌شود افراد با سابقه‌های ورزشی برای تحصیل در این رشته‌گزینش شوند تا بتوانند از مطالب آموزشی استفاده بیشتری نمایند.

در مورد سؤال دوم، یعنی میزان تناسب درس‌های مرتبط با ورزش دوره با نیازهای شغلی دبیران تربیت بدنی مدارس، نتایج پژوهش حاکی از آن است که از نظر دبیران، میزان تناسب این درس‌ها در حدی بالاتر از متوسط است. کارشناسان میزان تناسب این درس‌ها را در حدی کمتر از متوسط می‌دانند. دلیل پایین بودن میزان تناسب این درس‌ها از نظر کارشناسان، این بوده‌است که این افراد حجم برخی از درس‌ها مانند کمک‌های اولیه را برای رشته تربیت بدنی کافی نمی‌دانند. برای مثال یکی از کارشناسان چنین بیان می‌کند که چون در ساعت ورزش، دانش‌آموزان در معرض حوادث زیادی قرار دارند معلم ورزش باید توانایی مقابله با حوادث را به طور کامل داشته باشد.

مطلب دیگری که کارشناسان عنوان کرده‌اند، محتوای برخی از این درس‌هاست. از نظر آنها، درس

سنجش و اندازه‌گیری با محتوای تقریباً یکسان در رشته‌های مختلف تربیت‌معلم تدریس می‌شود، در صورتی که ماهیت رشته تربیت‌بدنی ایجاب می‌کند که محتوای این درس برای این رشته با رشته‌های دیگر متفاوت باشد. ارزشیابی درس تربیت‌بدنی به صورت عملی و با انجام آزمون‌های مختلف ورزشی صورت می‌گیرد و به این لحاظ به طور کلی با ارزشیابی درس‌های دیگر تفاوت دارد. برای ارزشیابی صحیح این درس، معلم ورزش باید با انجام آزمون‌های مختلف و تبدیل نمرات آنها از حالت کیفی به کمی، توانایی کافی را داشته باشد. این توانایی از طریق درس سنجش و اندازه‌گیری که مشابه رشته‌های دیگر است حاصل نمی‌شود و این امر موجب می‌شود که در ارزشیابی این درس سلیقه‌ها و روش‌های شخصی، جای برخی از ضوابط و مقررات را بگیرند و از دقت ارزشیابی بکاهند.

کمبود برخی از درسهای ضروری مورد دیگری است که توسط کارشناسان مطرح شده است. در زمینه برخی کارشناسان بیان کرده‌اند که جای درسهایی مثل آسیب‌شناسی ورزشی، تغذیه ورزشی و حرکت شناسی در میان این درسها خالی است. درس آسیب شناسی ورزشی به طور ویژه مورد تأکید آنها قرار گرفته است، زیرا تشخیص به موقع صدمات در ورزش از ضایعات بسیار زیادی که حاصل بی‌توجهی‌ها و ناآگاهی‌ها در مورد صدمات ورزشی است جلوگیری می‌کند.

با توجه به نظرهای دبیران و کارشناسان در مورد این درس‌ها، پیشنهاد می‌شود که برنامه این درس‌ها مورد بررسی قرار گیرد و در صورت امکان درس‌هایی مثل آسیب‌شناسی ورزشی، حرکت شناسی و تغذیه ورزشی به برنامه این دروس اضافه شود. همچنین پیشنهاد می‌شود تعداد واحدهای درس کمک‌های اولیه افزایش یابد و این درس نیز به صورت عملی آموزش داده شود.

بنابر اظهار نظر برخی دبیران، کیفیت آرایه برخی از این درس‌ها مثل کمک‌های اولیه و حرکات اصلاحی پایین است. از این رو توصیه می‌شود در مورد آرایه این درس‌ها از استادان مجرب استفاده شود و سعی شود کیفیت آرایه آنها بهبود یابد. برای مثال، برای تدریس کمک‌های اولیه از پزشکان استفاده شود.

در مورد سؤال سوم، یعنی میزان تناسب درس‌های مربوط به حرفه معلمی، نتایج تحقیق نشان می‌دهند که از نظر دبیران میزان تناسب این درس‌ها با نیازهای حرفه معلمی در سطحی بالاتر از متوسط و از نظر کارشناسان، این میزان در حدی کمتر از متوسط است.

در خصوص علت پایین بودن میزان تناسب این درس‌ها از نظر کارشناسان و عدم همخوانی نظرهای آنها با دبیران می‌توان گفت که یافته‌های تحقیق از نظر کارشناسان محتوای برخی از این درس‌ها

با رشته تربیت‌بدنی متناسب نیست. برای مثال، یکی از کارشناسان بیان داشته که محتوای درس‌های مثل تولید و کاربرد مواد آموزشی و اصول و فنون مشاوره و راهنمایی باید در این رشته با رشته‌های دیگر متفاوت باشد، حال آنکه چنین نیست. در درس تولید و کاربرد مواد آموزشی، نحوه استفاده از برخی وسایل آموزشی و کمک آموزشی برای مثال استفاده از اورهد یا ساخت اسلاید و غیره، به فرد آموخته می‌شود. در صورتی که محتوای این درس در این رشته باید به ساخت وسایل ورزشی مورد نیاز بپردازد. علاوه بر این مطلب، کارشناسان عقیده دارند که انجام تغییراتی در برنامه این درس‌ها لازم است. برای مثال، کارشناسان معتقدند که درس‌های روان‌شناسی عمومی و تربیتی باید در هم ادغام و به صورت یک درس ارائه شوند و درسی با نام روان‌شناسی ورزشی در برنامه‌های درسی این دوره قرار داده شود. یکی از کارشناسان در این مورد بیان می‌دارد که درس روان‌شناسی ورزشی برای رشته تربیت‌بدنی ضروری است زیرا دبیران ورزش باید نحوه برخورد با مشکلاتی مثل ورزشکاران قهرمان دچار غرور یا افراد ضعیف و منزوی را فراگیرند.

برخی کارشناسان نیز معتقدند، درس‌هایی مثل مدیریت و برنامه‌ریزی ورزشی برای دبیران ورزش ضروری است و باید به برنامه درس‌های مربوط به حرفه معلمی افزوده شوند. در ضمن با توجه به اینکه درس‌های مربوط به حرفه معلمی در پی ایجاد توان لازم برای این حرفه‌اند، توصیه می‌شود که به درس‌های کارورزی نیز اهمیت بیشتری داده شود تا به صورت مکمل در کنار درس‌های حرفه معلمی بتوانند توانایی لازم برای این حرفه را در دانشجو معلمان ایجاد کنند، مسئله دارای اهمیت در مورد دوره‌های کارورزی، توجه به کیفیت آنهاست. متأسفانه در حال حاضر بیشتر به جنبه‌های کمی آن توجه می‌شود. به این صورت که پس از معرفی دانشجو معلمان به مدارس، نظارت دقیق روی آنها صورت نمی‌پذیرد و بسیاری از دانشجویان به دلیل اینکه هنوز در متن کار و وظایف خود قرار نگرفته‌اند و به ضعف‌های خود آگاه نیستند، توجه کافی به این دوره‌ها و لزوم کسب تجارب از آنها را ندارند و بعضاً با برخورد سطحی، استفاده چندانی از دوره‌های کارورزی نمی‌برند. در مورد رفع این نقص می‌توان با نظارت دقیق و دادن آگاهی در مورد ضرورت دوره‌های کارورزی، دانشجو معلمان را به استفاده بیشتر و بهتر از این دوره‌ها ترغیب نمود.

لزوم توجه جدی به کارورزی در امور ورزش مدارس، خاصه برای دانشجویان دبیری، مورد تأکید دانشگاه‌های معتبر جهان واقع شده و واحدهای نسبتاً زیادی به آن اختصاص داده شده است (مشرف جوادی، ۱۳۷۹).

منابع و مآخذ

۱. باتاچاریا، جی.ک، و جانسون، آر، ای. "مفاهیم و روش‌های آماری" (مرتضی ابن شهر آشوب، و فتح میکائیلی، مترجمان). تهران: انتشارات مرکز نشر دانشگاهی، ۱۳۷۵.
۲. جلیلی، قوام‌الدین. "بررسی عوامل مانع پیشرفت درس تربیت‌بدنی در مقطع راهنمایی در شهر باختران". پایان‌نامه کارشناسی ارشد چاپ نشده، دانشگاه تربیت‌معلم، ۱۳۶۹.
۳. سجادی، نصرالله. "بررسی نحوه اجرای درس تربیت‌بدنی در مدارس ابتدایی مناطق بیستگانه شهر تهران". پایان‌نامه کارشناسی ارشد چاپ نشده، دانشگاه تربیت‌مدرس تهران، ۱۳۶۸.
۴. سلطانی، بیات و هادیپور، مژگان. "بررسی مشکلات و تنگناهای موجود در درس تربیت‌بدنی آموزشگاه‌های استان چهارمحال و بختیاری". واحد پژوهش کارشناسی تربیت‌بدنی آموزش و پرورش استان چهارمحال و بختیاری، ۱۳۷۳.
۵. شیرعلی، محسن. "بررسی وضع موجود در درس تربیت‌بدنی در مدارس استان اصفهان". پایان‌نامه کارشناسی ارشد چاپ نشده، دانشگاه آزاد اسلامی واحد خوراسگان، ۱۳۷۱.
۶. فتحی و اجارگاه، کورش. "نیازسنجی در برنامه‌ریزی آموزشی و درسی". تهران: انتشارات اداره کل تربیت‌معلم و آموزش نیروی انسانی، ۱۳۷۵.
۷. کریمی، جواد. "نگاهی به تاریخ تربیت‌بدنی جهان". تهران: انتشارات مرکز نشر دانشگاهی، ۱۳۷۳.
۸. کریمی، فریبا. "بررسی وضعیت جاری ورزش در دبیرستانهای دخترانه تهران". با همکاری اداره کل تربیت‌بدنی وزارت آموزش و پرورش، ۱۳۶۹.
۹. کوزه‌چیان، هاشم. "بررسی وضعیت آموزشی دانشجویان دانشکده‌های تربیت‌بدنی کشور"، حرکت، شماره ۴، ۱۳۷۹، ۵۳ - ۳۷.
۱۰. مشرف جوادی، بتول. "توصیف و مقایسه برنامه‌های آموزشی رشته تربیت‌بدنی چند دانشکده تربیت‌بدنی و علوم ورزشی منتخب جهان و ایران". حرکت، شماره ۴، ۱۳۷۹، ۱۰۱-۸۱.
۱۱. همتی‌نژاد، محمدعلی. "تجزیه و تحلیل و ارزشیابی برنامه‌های تربیت‌بدنی مدارس استان گیلان". پایان‌نامه کارشناسی ارشد چاپ نشده، دانشگاه تربیت‌مدرس تهران، ۱۳۶۹.